

Styresmannens anförande i Kungl Krigsvetenskapsakademien vid högtidssammankomsten den 9 november 2000

av generalmajor Jörn Beckmann

Som bekant lever vi i en tid, då försvarsfrågan – eller rättare försvarsfrågorna – inte debatteras särskilt mycket. Men vi lever också i en tid då försvarets resurser är efterfrågade som ett aktivt medel för vår utrikes- och säkerhetspolitik.

Jag tänker på våra bidrag till fredsfrämjande insatser, där delar av vårt totalförsvar gör omvittnat goda insatser för att försvara freden tillsammans med andra. Detta sker i dag dess bättre inte i vår omedelbara närhet, men avståndet till efterkrigstidens allvarligaste krishärdar i Europa är inte stort. Oroligheterna i Mellersta Östern påverkar oss snabbt – än så länge främst ekonomiskt.

Ändå är allmänhetens och medias intresse för totalförsvarsfrågor begränsat. Jag tror att detta främst beror på att vi i dag inte upplever något omedelbart hot mot vår existens. Möjligen kan det också bero på att många politiker alltför reser-

vationslöst spår en gynnsam utveckling av vårt säkerhetspolitiska läge, även på längre sikt.

I dagsläget tycks det därför vara politiskt opportunt, att ta ut den s k fredsdividenden och föra över miljardbelopp från försvaret till sjukvården. Därmed tas en säkerhetspolitisk risk. I gällande försvarspolitiska koncept balanseras denna risk av en tänkt förmåga att kunna rusta upp i tid.

Den försvarsproposition som anger tonen för millenniets första försvarsbeslut har betecknande nog titeln ”Det nya försvaret”,¹ och utvecklar dessa tankar i den s k anpassningsfilosofin. Dess främsta svaghet är, att det sannolikt blir svårt att rätt tolka tecken på försämringar i vårt säkerhetspolitiska läge och att i tid fatta beslut om upprustning.

Hur skall vi mot denna bakgrund kunna hålla liv i den alltid så viktiga försvarsdebatten? Låt mig då först säga, att debatten, som rör vår utrikespolitik,

1 ”Det nya försvaret”, regeringens proposition 1999/2000:30, 1999-11-18, http://www.forsvar.regeringen.se/propositionermm/propositioner/pdf/p19992000_30.pdf.

avsevärt aktiverats sedan Sverige blev medlem i EU. Frågorna som rör unionens och NATO:s utvidgning har stimulerat tankeutbytet, särskilt nu när Sverige skall överta ordförandeskapet i EU.² Även internationella insatser diskuteras livligt. Detta är naturligt, om man betänker det stora behovet av sådana insatser. Bara på Balkan har oroligheterna pågått i snart tio år.

Debatten om vår försvarspolitik, som rör försvarets huvuduppgift att skydda det egna landet mot väpnat angrepp och hur totalförsvaret skall utvecklas med hänsyn till detta, har varit betydligt lamare. Jag tror inte att den rätt allmänt rådande fredsoptimismen är det enda skälet till detta. Jag tror att även otydlighet och i någon mån oärlighet är hämmande faktorer. Risken för *oärlighet* – medveten eller omedveten – är störst vid återblickar, om man ser dåtidens händelser i ljuset av dagens erfarenheter.

Vissa recensioner av efterkrigstidens invasionsförsvaret tycks bortse från grundläggande faktorer, som då var självklara. Jag syftar här på sammanhanget mellan bedömda hot, uppgiften att försvara hela landet och behov av stridskrafter för att

Styresmannen, generalmajor Jörn Beckmann under sitt anförande vid Akademiens högtidssammankomst den 9 november 2000.

kunna göra detta. Det är riktigt att kvaliteten hos dessa stridskrafter varierade. Detta var nödvändigt för att hålla uppe operativt erforderlig kvantitet. Men när den ständigt aktuella avvägningen mellan kvalitet och kvantitet granskas i efterhand, kräver ärligheten att två faktorer särskilt beaktas:

För det första anpassades ett förbands uppgifter i invasionsförsvaret, till förbandets kvalitet. Dvs uppgifterna formulerades med hänsyn till bland annat förbandets förmåga och terrängen, där förbandet skulle grupperas. Inte i någon planering avsåg man att "offra" förband.

För det andra är det just avvägningsfrågorna som var och är de tunga frågorna när ett försvarsbeslut fattas. Som bekant fattades och fattas dessa beslut alltför av landets politiska – och inte dess militära ledning.

Otydligheten i försvarsdebatten kan belysas med många exempel. Jag vill här av tidsskäl bara ta upp de enligt min mening mest slående. Framtida hot bedöms komma att omfatta ett brett spektrum, allt ifrån naturkatastrofer, miljöhot, internationell brottslighet och flyktingkatastrofer

2 Sverige är ordförandeland i EU under första halvåret 2001.

till insatser av skilda stridsmedel och anfall mot vårt land. Försvarsdebatten blir otydlig, om man inte klarar ut, vilka hot som de skilda delarna av totalförsvaret är mest lämpade att möta. Denna avvägning är särskilt angelägen i dag, eftersom hoten är flera och även kan uppträda under ett brett tidsspektrum från fred till krig.

Eftersom våra militära resurser har minskat, är det mera angeläget än tidigare att de används rätt. I detta sammanhang kan också bristen på en seriös debatt om framtida betvingelsemetoder tas upp. Vad är det som i en krigssituation bedöms kunna få svenska folket att ge upp sitt motstånd? NATO:s nyligen genomförda operationer mot Jugoslavien har visat, att man övervägde markoperationer, d v s ockupation av väsentliga delar av landet för att tvinga regeringen att ge upp sitt motstånd och acceptera NATO:s villkor. Av detta kan man dra slutsatsen att ockupation som bekämpningsmedel för att bryta en försvarares motståndskraft inte utan vidare kan avskrivas och ersättas av hot om elektroniska – och andra fjärrbekämpningsstridsmedel. Även erfarenheter från Gulfkriget talar för denna slutsats.

En framtida svensk strategisk-operativ doktrin för försvaret av vårt land är för närvarande inte något hett ämne i försvarsdebatten. Detta kan bero på att vårt militära försvar i närtid alltmer utformas för att kunna utföra internationella insatser.

På lång sikt (tio år) saknas i dag ett

konkret hot. Därför präglas försvarsdebatten inom det tidsperspektivet väsentligen av diskussioner om den tekniska utvecklingen och dess konsekvenser.³

På medellång sikt (fem år) skall försvaret emellertid ha förmåga att möta mer omfattande operationer. Hur detta skall gå till debatteras knappast. Därför blir försvarsdebatten otydlig när man diskuterar vilka uppgifter, som i första hand skall påverka försvarets utveckling. Förmågan att lösa internationella insatser skall egentligen vara en del av förmågan att försvara vårt land mot väpnat angrepp. Av försvarsdebatten får man stundtals intrycket, att det omvända förhållandet råder.

Alltför många debattörer tycks också bortse ifrån att vi inom en femårsperiod skall kunna bygga upp ett försvar, som kan avvärja ett väpnat angrepp mot vårt land. Ett sådant bedöms ställa väsentligt högre krav på försvaret än ett deltagande med enstaka förband i fredsfrämjande operationer med ett FN-mandat.

Diskussionen om den allmänna värnplikten är ett annat exempel på delar av försvarsdebatten, där otydligheter förekommer. Allmän värnplikt ifrågasätts icke av statsmakterna, men den har urholkats. I försvarsdebatten finns förslag om såväl övergång till yrkesförsvar som bibehållande av värnplikten i modifierad form. Otydligheten uppstår, när man beskriver ett modifierat värnpliktssystem som egent-

3 Bl a idéerna om *Revolution in Military Affairs* (RMA), *Dominant Battlespace Awareness* (DBA) och *Network Centric Warfare* (NCW).

ligen innebär en övergång till ett yrkesförsvaret för vissa och bibehållande av ett värnpliktsförsvaret för andra. Frågan har naturligtvis såväl ersättnings- som rättvisaspekter (lön respektive uttagning). Den är svår och förtjänar fortsatt debatt. I denna debatt bör tillväxt- eller upprustningspotentialen i det framtida personalförsörjningssystemet ägnas särskild uppmärksamhet.

Avslutningsvis vill jag ägna några ord åt den eviga frågan om ekonomin i debatten om försvarets utveckling. Det är uppenbart, att de ekonomiska ramarna knappast kommer att höjas, om dagens säkerhetspolitiska läge inte försämrats. Därför finns det skäl att vara tydligare i försvarsdebatten när den ekonomiska avvägningen inom det militära försvaret tas upp. Den nuvarande, förhållandevis mycket stora satsningen på anskaffning av materiel är glädjande. Det är också gynnsamt med tanke på regeringens höga ambitioner i fråga om internationella insatser. Men såväl dagens materiella satsningar som deltagande i fredsfrämjande insatser ryms nog inte inom de nuvarande ekonomiska ramarna. Därmed begränsas möj-

ligheterna att anpassa försvaret till den revolution på det militärtekniska området (RMA), som vissa debattörer förutspår. Detta kan äventyra själva den politiska grundidén med att kunna anpassa det nya, bantade försvaret till en mera hotfull säkerhetspolitisk utveckling.

Till sist: Den kalkylerade risk som statsmakterna säger sig ha tagit med ”det nya försvaret”, kan på sikt visa sig vara alltför stor. Kanske är det dags att erkänna – som man gör i Finland – att vi alltid kommer att behöva hjälp utifrån för att kunna försvara vårt land. Om även vi vågar erkänna detta, skapar vi en mycket tydligare grund för försvarsdebatten och därmed också för totalförsvarets utveckling, både vad gäller försvarsdoktrin och strukturella avvägningar inom gällande ekonomisk ram.

Kungl Krigsvetenskapsakademien kommer att medverka i denna debatt. Vi vill göra den tydligare. Vi vill på ett konstruktivt och – om så krävs – även kritiskt sätt bidra till att de knappt 40 miljarder kronor per år, som svenska folket satsar på det nya försvaret i närtid, blir en god investering även för framtiden.